

Wstęp redakcyjny

Monika Mynarska

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Instytut Psychologii

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Instytut Statystyki i Demografii

mmynar@sgh.waw.pl

ORCID: 0000-0002-9702-6009

Irena E. Kotowska

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Instytut Statystyki i Demografii

iekoto@sgh.waw.pl

ORCID: 0000-0001-5359-4509

DOI: 10.33119/SD.2024.1-2.3

Polska w Generations and Gender Programme (GGP): znaczenie, dorobek i nowe perspektywy badawcze

Utrzymująca się niska dzietność, starzenie populacji, zróżnicowanie form rodziny i zmiany w strukturze rodzin oraz różnorodność ścieżek przejścia do dorosłości kształtują współczesny krajobraz demograficzny Polski i Europy (Kotowska, Mynarska, Gauthier, 2021). Formowanie związków oraz zakładanie i rozwój rodzin przebiegają dziś w warunkach nowych wyzwań – od skutków pandemii, przez transformację cyfrową i zmiany klimatyczne, po przekształcenia ról społecznych i rosnącą różnorodność form życia rodzinnego. Złożoność tych procesów zwiększa zapotrzebowanie

na dane, które pozwalają analizować zarówno bieżące tendencje, jak i ich uwarunkowania oraz długofalowe konsekwencje.

W udzieleniu odpowiedzi na pytania o to, jak zmieniają się wzorce rodzinne w warunkach niepewności i jakie czynniki sprzyjają włączeniu społecznemu czy międzypokoleniowemu wsparciu, szczególnie użyteczna jest perspektywa przebiegu życia (Dykstra, van Wissen, 1999; Bernardi, Huinink, Settersten Jr, 2019). Dane gromadzone w tym ujęciu – umożliwiające rekonstrukcję biografii oraz obserwację przemian w czasie – pozwalają analizować sekwencje zdarzeń, współzależności między sferami życia oraz rolę kontekstów społecznych i instytucjonalnych, wspierając tym samym projektowanie polityk publicznych.

Na te potrzeby odpowiada Generations and Gender Programme (GGP) – paneuropejska infrastruktura badawcza rozwijana od początku XXI wieku (Vikat i in., 2024; Gauthier i in., 2025). Jej centralnym elementem jest Generations and Gender Survey (GGS), międzynarodowe badanie panelowe prowadzone według wspólnej metodologii, które dostarcza porównywalnych danych jednostkowych o procesach rodzinnych i relacjach międzypokoleniowych. Dane GGP, udostępniane w otwartym dostępie, stanowią podstawę licznych analiz naukowych i ekspertyz politycznych, umożliwiając zarówno badania krajowe, jak i porównania międzynarodowe.

Polska przystąpiła do konsorcjum GGP w 2009 roku. Wtedy również rozpoczęto realizację badania „Generacje i Rodziny” (GGS_PL), czyli polskiej odłony GGS (Kotowska, Jóźwiak, 2011). Zrealizowano wówczas dwie fale badania w ramach pierwszej edycji (GGS-I): GGS-PL1 (2010/11) oraz GGS-PL2 (2014/15) (Kotowska, 2017). Dane GGS-PL były szeroko wykorzystywane przez badaczy w Polsce, dostarczając wiedzy m.in. o przemianach formowania związków i relacji międzygeneracyjnych (Baranowska-Rataj, 2013, 2014; Styrc, Matysiak, 2012), o uwarunkowaniach zatrudnienia, przedsiębiorczości i godzenia ról rodzinnych i zawodowych (Kurowska, Kocot-Górecka, 2013; Matysiak, Mynarska, 2020; Grzenda, 2017), a także o intencjach i realizacji planów prokreacyjnych oraz czynnikach sprzyjających bezdzietności (Mynarska, 2011; Tocchioni i in., 2020; Tymicki, 2013). Ważnym obszarem badań była również opieka i wsparcie w relacjach dorosłych dzieci i ich rodziców, w tym determinanty opieki nad osobami starszymi (Abramowska-Kmon, 2015; Abramowska-Kmon, 2020). Z danych korzystano także w analizach dotyczących zdrowia reprodukcyjnego, preferencji płci dziecka i postrzeganych kosztów oraz korzyści rodzicielstwa (Mynarska, Wróblewska, 2017; Cukrowska-Torzewska, Grabowska, 2023; Bein, Gauthier, Mynarska, 2021).

GGS-PL stanowił ponadto istotne źródło danych w badaniach porównawczych, dotyczących zróżnicowania wzorców rodzinnych i polityk społecznych w perspektywie europejskiej. Dane z Polski były wykorzystywane m.in. w badaniach nad for-

mowaniem rodzin i kohabitacją (Holland, 2017; Koops, Liefbroer, Gauthier, 2017), przemianami dietności i realizacją intencji prokreacyjnych (Beaujouan, Zeman, Nathan, 2023; Buber-Ennser, Berghammer, 2021), zróżnicowaniem ścieżek życia i ich konsekwencjami (Muller, Hiekel, Liefbroer, 2020; Härkönen, Brons, Dronkers, 2021) oraz rolą wsparcia międzypokoleniowego i ról płci (Levin, Munoz-Boudet, Rosen, 2015; Tanskanen, Danielsbacka, Rotkirch, 2020). Tym samym polskie dane weszły na stałe do obiegu międzynarodowych analiz demograficznych i społecznych.

Dane z pierwszej edycji GGS-PL były również wykorzystywane w procesach decyzyjnych administracji publicznej. Wyniki badania prezentowano m.in. podczas posiedzeń sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny w latach 2013 i 2015, gdzie stanowiły podstawę dyskusji dotyczących uwarunkowań decyzji o rodzicielstwie i podziale obowiązków domowych (Kocot-Górecka, 2013, 2015). Do analiz GGS-PL odwoływano się także w programie polityki rodzinnej Prezydenta RP „Dobry klimat dla rodziny” (2013), zwłaszcza w kontekście barier łączenia pracy zawodowej i życia rodzinnego. Najnowszym dokumentem publicznym wykorzystującym wyniki badania była Strategia Demograficzna 2040, w której – w części diagnostycznej – przywołano ustalenia dotyczące znaczenia takich czynników jak posiadanie własnego mieszkania czy ogólny stan zdrowia dla decyzji prokreacyjnych (Mynarska, Styr, 2014; Mynarska, Wróblewska, 2017; Tymicki, 2017).

Wysoka wartość poznawcza danych GGS-PL dla rozwoju polskiej nauki oraz ich znaczenie dla polityk publicznych stały się podstawą decyzji o kontynuacji programu. W 2023 roku, w ramach programu „Wsparcie udziału polskich zespołów naukowych w międzynarodowych projektach infrastruktury badawczej”, Minister Nauki przyznał Szkole Głównej Handlowej w Warszawie finansowanie na realizację projektu „GGP-PL: Generacje i Rodziny. Panelowe badanie przemian relacji między pokoleniami, w rodzinie oraz między kobietami i mężczyznami”. Dzięki temu w latach 2025–2028 możliwa jest realizacja drugiej edycji badania (GGS-II) w Polsce, która obejmuje dwie fale międzynarodowego badania kwestionariuszowego oraz dodatkową falę lokalną, zaprojektowaną z myślą o krajowych potrzebach badawczych i diagnostycznych. Tak zaplanowany schemat pozwoli na pogłębioną analizę przemian rodzin, relacji między pokoleniami oraz zmian społecznych ról płci zarówno w ujęciu porównawczym, jak i w odniesieniu do specyficznych uwarunkowań polskich.

W oczekiwaniu na wyniki kolejnej edycji badania, w bieżącym oraz kolejnych numerach „Studiów Demograficznych” publikujemy cykl recenzowanych artykułów bazujących na danych Generations and Gender Programme i odwołujących się do wyników badania GGS-PL. Celem cyklu jest syntetyczne przedstawienie dotychczasowych ustaleń oraz wskazanie zagadnień wymagających pogłębionej refleksji i dalszych analiz. Autorzy omawianych tekstów wskazują także perspektywy badawcze, które

otworzą się dzięki nowym danym z drugiej edycji badania, w szczególności w zakresie dynamiki związków, zamierzeń i decyzji prokreacyjnych, zdrowia reprodukcyjnego, relacji międzypokoleniowych, oczekiwań wobec społecznych ról kobiet i mężczyzn i ich praktykowania w powiązaniu z aktywnością zawodową, a także percepcją niepewności. Cykl ten stanowi zatem zarówno podsumowanie pierwszej edycji GGS-PL, jak i wprowadzenie do kolejnego etapu badań nad rodzinami i generacjami w Polsce.

Informacja o finansowaniu

Niniejsza publikacja powstała w ramach projektu „GGP-PL: Generacje i Rodziny. Panelowe badanie przemian relacji między pokoleniami, w rodzinie oraz między kobietami i mężczyznami” (GGP-PL) dofinansowanego przez Ministra Nauki w ramach programu „Wsparcie udziału polskich zespołów naukowych w międzynarodowych projektach infrastruktury badawczej”.

Bibliografia

- [1] Abramowska-Kmon, A. (2015). Determinanty sprawowania opieki nad starszymi rodzicami w Polsce w świetle danych badania GGS-PL, *Studia Demograficzne*, 2(168), s. 39–60.
- [2] Abramowska-Kmon, A. (2020). Caring obligations and transition to retirement among people aged 50–69 in Poland, *Social Insurance. Theory and Practice*, 142(3), s. 115–138.
- [3] Beaujouan, É., Zeman, K., Nathan, M. (2023). Delayed first births and completed fertility across the 1940–1969 birth cohorts, *Demographic Research*, 48, s. 387–420.
- [4] Bein, C., Gauthier, A.H., Mynarska, M. (2021). Religiosity and fertility intentions: Can the gender regime explain cross-country differences? *European Journal of Population*, 37, s. 443–472. DOI: 10.1007/s10680-020-09574-w.
- [5] Bernardi, L., Huinink, J., Settersten Jr, R.A. (2019). The life course cube: A tool for studying lives, *Advances in life course research*, 41, 100258.
- [6] Buber-Ennsner, I., Berghammer, C. (2021). Religiosity and the realisation of fertility intentions: A comparative study of eight European countries, *Population, Space and Place*, 27(6), e2433.
- [7] Cukrowska-Torzewska, E., Grabowska, M. (2023). The sex preference for children in Europe: Children's sex and the probability and timing of births, *Demographic Research*, 48(8), s. 203–232.
- [8] Dykstra, P.A., van Wissen, L.J. (1999). Introduction: The life course approach as an interdisciplinary framework for population studies. W: *Population issues: an interdisciplinary focus* (s. 1–22). Dordrecht: Springer Netherlands.

- [9] Gauthier, A.H., Kong, S., Grünwald, O., Bujard, M., Caporali, A., Deimantas, V.J., Emery, T., Jablonski, W., Koops, J.C., Rijken, A., Schumann, A. (2025). The Generations and Gender Survey: a cross-national longitudinal resource, *European Sociological Review*, jcaf005.
- [10] Grzenda, W. (2017). The analysis of chances of young and middle-aged people for having a job using bayesian logistic regression model, *Quantitative Methods in Economics*, 8(1), s. 27–37.
- [11] Härkönen, J., Brons, M.D., Dronkers, J. (2021). Parental separation and partnership formation in 16 countries, *Journal of Marriage and Family*, 83(1), s. 119–136.
- [12] Holland, J.A. (2017). The timing of marriage vis-à-vis co-residence and childbearing in Europe and the United States, *Demographic Research*, 36(20), s. 609–626.
- [13] Kocot-Górecka, K. (2013). Społeczno-demograficzne predyktory poglądów kobiet i mężczyzn dotyczących kulturowych ról płci w Polsce, *Studia Demograficzne*, 3(165), s. 29–52.
- [14] Kocot-Górecka, K. (2015). Kulturowe role płci i dzietność w Polsce i Norwegii, *Studia Demograficzne*, 2(168), s. 61–88.
- [15] Komisja Europejska. (2024). *Horizon Europe strategic plan (2025–2027)*. Bruksela, Directorate-General for Research and Innovation. DOI: 10.2777/092911.
- [16] Kotowska, I.E. (2017). Panelowe badanie przemian relacji między pokoleniami, w rodzinie oraz między kobietami i mężczyznami jako podstawa diagnozowania zmian demograficznych w Polsce, *Studia Demograficzne*, 2(172), s. 23–34.
- [17] Kotowska, I.E., Jóźwiak, J. (2011). Panelowe badanie przemian relacji między pokoleniami, w rodzinie oraz między kobietami i mężczyznami: generacje, rodziny i płeć kulturowa–GGs-PL, *Studia Demograficzne*, 1(159), s. 99–106.
- [18] Kotowska, I.E., Mynarska, M., Gauthier, A.H. (2021). Family transformations and sub-replacement fertility in Europe. W: *The Palgrave Handbook of Family Sociology in Europe* (s. 159–177), A.-M. Castrén, V. Česnuitytė, I. Crespi, J.-A. Gauthier, R. Gouveia, C. Martin, A. Moreno Mínguez, K. Suwada (eds.). Springer International Publishing. DOI: 10.1007/978-3-030-73306-3_8.
- [19] Koops, J.C., Liefbroer, A.C., Gauthier, A.H. (2017). The influence of parental educational attainment on the partnership context at first birth in 16 Western societies, *European Journal of Population*, 33(4), s. 533–557.
- [20] Kurowska, A., Kocot-Górecka, K. (2013). Znaczenie postaw wobec kulturowych ról płci, rodzinnego wzorca pracy matek oraz podziału obowiązków domowych i rodzicielskich dla zatrudnienia matek małych dzieci w Polsce, *Studia Demograficzne*, 2(164), s. 35–57.
- [21] Matysiak, A., Mynarska, M. (2020). Self-employment as a work-and-family reconciliation strategy? Evidence from Poland, *Advances in Life Course Research*, 45, 100329.
- [22] Muller, J.S., Hiekel, N., Liefbroer, A.C. (2020). The long-term costs of family trajectories: Women's later-life employment and earnings across Europe, *Demography*, 57(3), s. 1007–1034.

- [23] Mynarska, M. (2011). Kto planuje mieć dzieci w Polsce do 2015 roku? *Studia Demograficzne*, 1(159), s. 75–98.
- [24] Mynarska, M., Styrac, M. (2014). Preferencje i ograniczenia. Czynniki determinujące intencje posiadania pierwszego i drugiego dziecka. W: *Nowe wzorce formowania i rozwoju rodziny w Polsce. Przyczyny oraz wpływ na zadowolenie z życia* (s. 54–76), A. Matysiak (red.). Warszawa: Scholar.
- [25] Mynarska, M., Wróblewska, W. (2017). The health of women of reproductive age and their childbearing intentions, *Zdrowie Publiczne i Zarządzanie*, 15(2), s. 135–143.
- [26] Styrac, M., Matysiak, A. (2012). Women's employment and marital stability: The role of the context, *Studia Demograficzne*, 1(161), s. 81–101.
- [27] Tanskanen, A.O., Danielsbacka, M., Rotkirch, A. (2020). Grandparental childcare for biological, adopted, and step-offspring: Findings from cross-national surveys, *Evolutionary Psychology*, 18(1), 1474704920907894.
- [28] Tocchioni, V., Rybińska, A., Mynarska, M., Matysiak, A., Vignoli, D. (2022). Life-course trajectories of childless women: Country-specific or universal? *European Journal of Population*, 38(5), s. 1315–1332.
- [29] Tymicki, K. (2013) Zamierzenia prokreacyjne a możliwość ich realizacji w kontekście czynników biologicznych, *Studia Demograficzne*, 2(164), s. 11–33.
- [30] Tymicki, K. (2017) Measuring the waiting time to pregnancy with the use of a retrospective questionnaire in the course of the GGS-PL study entitled 'Generations and Gender Survey', *Zdrowie Publiczne i Zarządzanie*, 15(2), s. 161–171.
- [31] Vikat, A., Spéder, Z., Beets, G., Billari, F.C., Bühler, C., Désesquelles, A., Fokkema, T., Hoem, J.M., MacDonald, A., Neyer, G., Pailhé, A., Pinnelli, A., Sola, A. (2007). Generations and Gender Survey (GGS) Towards a better understanding of relationships and processes in the life course, *Demographic Research*, 17, s. 389–440.